

Serendipitetens Rum – Odin Teatrets Laboratorium

Forlaget Klim

Bog anmeldelse af Lærke Mejlgaard

Forfatterne til *Serendipitetens Rum* Tatiana Chemi er lektor ved Institut for læring og filosofi på Aalborg Universitet og Erik Exe Christoffersen er lektor ved Dramaturgi, Institut for kommunikation og kultur på Aarhus Universitet. Begge har de fulgt Odin Teatrets arbejde gennem mange år. Med bogen giver forfatterne et indblik i Odin Teatrets laboratorium med serendipitetsbegrebet som den linse, der giver betragtningerne retning. For Odin Teatret er mange ting: En kultur, en gruppe af personligheder, et økosystem, en metode. For forfatterne er Odin Teatret dog først og fremmest kendetegnet ved en særlig vægtning af serendipitet. Hvad der ligger i dette begreb, vender jeg tilbage til.

En vandring i teatrets by

I bogens forord gives ordet til Odin Teatrets grundlægger og direktør, Eugenio Barba. Her forklarer Barba, at en ny generations møde med teatret er som et møde med en by, som andre har bygget. Der er kvarterer, gågader, monumenter og parker, der tilsammen udgør et bymiljø, som den nytillkomne skal lære at orientere sig i. Og bogen skal måske netop opleves som en byvandring i Odin Teatrets historiske gader, mindesmærker og læringsrum. Igennem ti overordnede kapitler åbnes "serendipitetens rum" op for læseren. Det er umuligt at nå rundt i hele teatrets by, men gennem udvalgt materiale baseret på personlige erfaringer og erindringer, får læseren en klar fornemmelse af teatret og dets laboratorium.

Ifølge Christoffersen og Chemi kan Odin Teatret beskrives ud fra Serendipitet i forhold til teaterlaboratoriets tre hovedområder:

1. I produktionen og udviklingen af nye forestillinger. I tilblivelsen er form og indhold ikke givet på forhånd, og der er altså tale om en serendipitetisk tilgang til den kreative proces.
  2. I formidlingen og pædagogikken. Her understreges teatrets usædvanlige læreprocesser, hvor både elev og læremester arbejder ud fra en form for ikke-viden, der også senere i bogens beskrives ud fra Jacques Rancières teori om den ignorante skolemester.
  3. I forskningsfeltet, hvor laboratoriet har undersøgt en række tematikker og udviklet en teaterantropologi.
- For Odin Teatret er serendipitet en uventet gevinst. Forfatterne citerer her Barba: "Vi bygger i blinde. Vi ved, hvordan vi skal søge, men vi ved endnu ikke hvad" (2004).

Følgende er ikke et forsøg på at lave korte nedslag ved hvert stop på vandringen gennem Odin Teatrets by. I stedet tillader jeg mig at dvæle ved nogle udvalgte serendipitetiske rum.

Det historiske rum

Serendipitetsbegrebet er skabt af den engelske forfatter Horace Walpole i 1754. Walpole var inspireret af et persisk eventyr om tre prinser fra Serendip, der drager ud på en rejse, der frembringer uventet viden. Prinserne formår at være til stede i nuet og gøre tilfældige opdagelser og iagttagelser uden at vide, hvad de er på udkig efter, og denne sjældne evne belønnes naturligvis med både prinsesser og kongeriger.

Eugenio Barbas historie fremstår i bogen som et eksempel på en person, som inviterer tilfældighederne indenfor i sit liv og i sit arbejde. Barba, som er født i 1936 i Syditalien, rejser som ung til Skandinavien, hvor han ender på et norsk svejseværksted. Som svejser lærer Barba forsigtigt at sætte to ødelagte metalfragmenter sammen for at skabe noget smukt, og han lærer, at rækkefølgen af hvordan tilfældigheder sammensættes, er afgørende for at få noget til at blive til en enhed.

Med den indstilling grundlægger han Odin Teatret i Norge i 1964, og teatret finder sin permanente bolig lige uden for den lille jyske by Holstebro i 1966.

1964, året for teatrets grundlæggelse fremhæves af forfatterne som et skelsættende år. Omkring 1964 finder en række begivenheder sted, der tilsammen danner et netværk af forandringer, der muliggør nye måder at tænke og handle på. Et paradigmeskift, hævder forfatterne med henvisning til Thomas Kuhns bog fra 1962, *The Structure of Scientific Revolutions*. Begivenhederne spænder vidt; fra optrapningen af krigen i Vietnam over skabelsen af Ariane Mnouchkines Théâtre du Soleil til vedtagelsen af den første danske teaterlov. Fælles for dem alle er, at de retrospektivt set har en indirekte relation til Odin Teatret.

Foto: Tommy Bay, 2014. *Et Uventet møde – et fund af noget fremmed i Holstebro*

Læringens rum

Serendipitet som læring er af gode grunde bogens længste kapitel. Læring er central for Odin Teatret. Både teaterfaglig læring og læring på organisatorisk plan. Som en autodidakt teatergruppe har Odin Teatret fra begyndelsen måtte tænke sig selv som en lærende organisation. Forfatterne anvender Peter Senges forståelse af begrebet *den lærende organisation*, som en organisationsform, hvor læring består i at opfinde ny læring og samtidig smide ubrugelig viden ud (1990). For Odin Teatret handler det i høj grad om at opfinde nye positioner, hvorfra det kendte kan iagttages. Flere gange i bogen indledes et afsnit med en teoretisk kontekstualisering som denne, der fungerer som en referenceramme i læsningen af det resterende afsnit. Det giver en god teoretisk ballast, hvilket er nødvendigt for at skabe en rød tråd gennem et stort og omsiggribende materiale.

Forfatterne understreger, at Odin Teatrets læring ikke handler om overlevering af en bestemt viden, men er en interaktiv og gensidigt identitetsskabende feedbackproces. Læringen sker mellem instruktør og skuespiller såvel som mellem de enkelte skuespillere, hvor erfaringer formidles som tavs viden gennem samspil. Teatrets skuespillere har hver deres særlige interessefelt, hvor de udfolder deres kompetencer. Når Kai Bredholt i et interview fortæller om den kulturelle

byttehandel, eller når Julia Varley beretter om forholdet mellem skuespiller og figur, får jeg som læser en fornemmelse af den enorme vidensbank, der findes skuespillerne imellem. Gennem den yngre instruktørlærling Pierangelo Pompas beretning om at møde Odin Teatret for første gang imødekommer forfatterne den læser, der ikke i forvejen har et indgående kendskab til Odin Teatrets læreprocesser. Pompa beskriver, hvordan han for første gang oplevede teatret "ikke kun som en kunstnerisk aktivitet, men som en engageret livsstil, en eksistentiel og politisk strategi for at skabe forandring i sig selv og omverdenen" (p. 188). Pompas beskrivelse er et tiltrængt perspektivskift i form af en stemme, der ikke oplever teatrets læreprocesser som selvfølgelig, men går til dem med den nytilkomnes nysgerrighed og undren.

Gennem Odin Teatrets laboratorium bliver viden formidlet og udvekslet mellem fagfolk, akademikere og andre teaterinteresserede. Med oprettelsen af ISTA (International School of Theatre Anthropology) i 1979 formaliseres dette lærende miljø, der indgår i en fælles udforskning af Odin Teatrets skuespillere og andre både asiatiske og vestlige teaterkulturer. Forestillinger og byttehandler danner grundlag for at et lærende fællesskab kan opstå baseret på en forskel og en gensidighed mellem parterne. Der er ifølge forfatterne tale om serendipitet i disse læreprocesser, hvor to uvidende parter lader læringen opstå imellem dem.

Alt i én kuffert.

I bogens næstsidste afsnit beskrives Odin Teatrets seneste forestilling, "Træet" (2016). Forestillingen er et helt konkret eksempel på serendipitet, da den er lavet ud fra det benspænd, at den skal kunne transporteres i kufferter. Denne ekstreme begrænsning har haft stor indvirkning på skabelsen af forestillingen. Undervejs i læsningen går det op for mig, at fortællingen om "Træet" ikke kun er en afslutning på bogen, men en slags afslutning på et kapitel for Odin Teatret. For det ældre, erfarne hold af skuespillere kan forestillingen meget vel blive den sidste, de laver sammen. "Træet" slutter med ankomsten af to nye unge medlemmer til Odin Teatret. "En happy ending", som skuespilleren Roberta Carreri kaldet det.

Odin Teatrets by består af store brede veje såvel som små, snirklede stier, der forbinder byen på kryds og tværs. "Serendipitetens rum" er derfor ikke let at orientere sig i, og som læser kan man opleve en vis desorientering i den store mængde materiale. Undervejs i bogen får jeg en oplevelse af, at hvert enkelt afsnit indeholder spor af alle de andre afsnit. Og det er måske netop pointen. Odin Teatret og teaterlaboratoriet kan ikke dissekteres i adskilte analytiske fragmenter, men skal forstås som en levende og kompleks størrelse. "Serendipitetens rum" giver et vigtigt indblik i Odin Teatret på teatrets egne præmisser. Udbyttet af bogen ligger for mig i helhedsoplevelsen, hvor jeg lidt efter lidt begynder at stykke de mange små afsnit sammen til en helhedsoplevelse. Som læser skal jeg lære at indgå i et serendipitetisk univers og acceptere, at de bedste byvandring faktisk er dem, hvor man farer en smule vild undervejs, og derfor opdager nye og overraskende gader.

Lærke Mejlgaard. Dramaturg og koordinator på Sort/Hvid dramatikerworkshop 2018.

Kilde: <http://www.peripeti.dk/2018/11/24/serendipitetens-rum-odin-teatrets-laboratorium/>